

Nr 265.

Av herr **Asplund**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1925—1926 till kommerskollegium samt de under kollegium lydande myndigheter och kårer.

I prop. nr 178 angående anslag för budgetåret 1925—1926 till kommerskollegium samt de under kollegium lydande myndigheter och kårer har Kungl. Maj:t beträffande *bergsstaten* föreslagit riksdagen att från och med den 1 juli 1925 fastställa *dels* en ordinarie stat, upptagande fyra bergmästare, fyra gruvingenjörer och fyra kvinnliga skriv- och ritbiträden av första graden jämte expensanslag och anslag för vikariatsersättningar med respektive 7,500 och 500 kronor, *dels* ock en övergångsstat, upptagande två bergmästare och två kvinnliga skrivbiträden, av vilka en bergmästarebefattning avses att indragas under budgetåret 1926—1927, då nuvarande bergmästaren i mellersta distriktet avgår med pension, och den andra under år 1930, då bergmästaren i Gävle—Dala distrikt inträder i pensionsåldern. Skrivbiträdena skola placeras i annat verk inom statsförvaltningen.

Departementschefen finner för egen del det förslag om minskning av antalet bergmästaredistrikt från sex till fyra välgrundat, som besparingskommittén upptagit som sitt eget efter det av lönerogleringskommittén uppgjorda och för 1923 års riksdag framlagda förslaget, som refererats i besparingskommitténs betänkande. Så vitt av propositionen framgår, har frågan icke underkastats någon ny utredning, sedan densamma av 1923 års riksdag »ställdes på framtiden». Besparingskommittén synes icke hava annat än i förbigående sysselsatt sig med *bergsstaten*, dess yttrande i denna sak citeras i propositionen på summa 9½ rader. Frågorna om indragningar inom själva kommerskollegium hava synbarligen tagit huvudparten av deras tid i anspråk. Kommittén har till och med tänkt sig att på bergmästarna överflytta en del av det arbete, som nu åvilar kollegium med avseende på förvaltningen av kronans gruvegendom. Kommerskollegium, som haft att i första rummet yttra sig om de kollegium själfvt berörande indragningarna, har beträffande *bergsstaten* inskränkt sig till ett påpekande, att 1923 års förslag på sin tid biträts av kollegium samt tillagt, att »då någon anledning att nu frånträda denna ståndpunkt icke är för handen, tillstyrker kollegium kommitténs förslag i denna del». Något yttrande i saken lärer på grund av den kort utmätta tiden icke hava begärts av vederbörande bergsstatstjänstemän. En del av dessa hava emellertid till motionären lämnat skriftliga promemorior med *dels* statistiska uppgifter, *dels* andra påpekan-

Bihang till riksdagens protokoll 1925. 3 saml. 73 häft. (Nr 265—266.)

den, som kunna vara av betydelse för bedömande av den arbetsbörda, som *numera och för framtiden* torde komma att föreligga för bergsstaten i jämförelse med den tid som förflutit, sedan frågan om inskränkning av bergsstatstjänstemännens antal först blev aktuell genom kommerskollegiikommitténs och departementalkommitterades förslag i frågan av år 1913.

I betraktande därav, att bergsstatstjänstemännen själva torde hava en ganska stor erfarenhet i den fråga det här gäller, har jag ansett det vara av en viss betydelse för riksdagen att få del av deras mening, ehuru de givetvis i viss mån äro att betrakta som parter i målet. Jag har därför i motionen refererat och som bilagor bifogat deras promemorior.

Den såväl till levnadsåren som i tjänsten äldste bergmästaren, Norelius i mellersta distriktet, vilken personligen icke beröres av den föreslagna indragningen, då han ju i slutet av nästa år avgår med pension, och som för övrigt varit ledamot i den nyssnämnda kommerskollegiikommittén av år 1913, säger i en skrivelse av den 9 innevarande april (se bilaga A) beträffande åberopandet av kommerskollegiikommitténs förslag, att han visserligen på sin tid var med om detta förslag, men att det tillkom »dels för att lämna bergmästarna det mest kvalificerade arbetet och befria dem från en del mekaniskt arbete, dels för att göra besparing, i det man då trodde, att arbetsbördan ej skulle bliva så stor, som den verkligen blivit. Hade Norelius då haft en aning om det arbete, som väntade, hade det naturligtvis varit ofrånkomligt att föreslå sex distrikt, lika utrustade som de fyra. Vidare framhåller han den stora betydelsen av den mera personliga kontakt bergmästarna vid distrikt med måttlig omfattning få såväl med bruks- och gruvägare som med arbetarna. Han anser därför 1919 års organisation fortfarande vara behöflig, men att sedan nu stenindustrin återhämtat sig till stor del det erfordras åtminstone den ena av de indragna extra gruvingenjörsbefattningarna, då bergmästarna i södra och västra distrikten icke ensamma kunna reda sig med sitt arbete.

Som bilaga B har intagits en promemoria angående bergsstatens omorganisation från bergmästare Nordqvist i Filipstad, som ingående kritiserar den bristfälliga utredning frågan fått med hänsyn till den utveckling bergsstatens arbete undergått under de senaste åren, sedan tillsynen över stenindustrin överflyttats från yrkesinspektionen till bergsstaten, varigenom den arbetarstam, vars skyddande mot olycksfall och ohälsa i arbetet bergsstatens inspektionsverksamhet har till syftemål, blivit ungefär fördubblad. Därjämte påpekas den synnerligt stora ökning i arbetsbördan, som ytterligare tillkommit efter det bergmästarna 1922 fingo uppdraget att insamla och bearbeta statistiska primäruppgifter icke blott från bergverken och bruken utan även från stenindustrin samt avgiva årsberättelse även angående denna.

Som slutomdöme anför bergmästare Nordqvist, att stenindustrin sedan åren 1920 och 1922 utökat bergsstatens göromål till en grad, som mer än kompenserar nedgången på andra områden av bergsstatens verksamhetsfält, och att denna ökning åtminstone inom södra och västra distrikten fortfarande

är i kraftig tillväxt. Inom hans distrikt vore arbetsbördan nu mycket större än under den värsta högkonjunkturen.

Beträffande antalet manliga befattningshavare inom bergsstaten kommer bergmästare Nordqvist till den slutsatsen, att deras nuvarande antal tio är ett minimum, om ej organisationen vid de ökade påfrestningar, som ovillkorligen måste komma, skall överbelastas. Emellertid anser han den nuvarande distriktsindelningen vara i behov av viss jämkning, gående ut därpå att de nuvarande södra och västra distrikten, som ha största kännningen av de nytillkomna stenindustriella ärendena, böra förses med gruvingenjörer och i stället en bergmästarebefattning i det egentliga bergslagsdistriktet indragas. Han tänker sig saken ordnad så, att då nuvarande äldste bergmästaren nästa år inträder i pensionsåldern, hans distrikt, det mellersta, uppdelas så, att Örebro län tillföres det västra distriktet och Skaraborgs län jämte, från västra distriktet, västgötadelen av Älvsborgs län tillföres det södra. Om därjämte Gotlands län eventuellt tillföres det östra och Gävle-Dala distrikt från det alltför vidsträckta norra distriktet erhöle Jämtlands län, skulle en behöflig jämvikt mellan de olika distrikten ernås, och förflyttningen av bergmästarnas expeditiionslokaler, arkiv, ersättningar för mistade rättigheter m. fl. olägenheter kunna undvikas. Bergmästare Nordqvists inlaga åtföljes av två bilagor, den ena en avskrift av en skrivelse från kommerskollegium av den 8 oktober 1920, undertecknad av dåvarande kommerserådet Hübner, vari den för tillfället rådande bristen på arbetskrafter inom bergsstaten erkännes såsom ett missförhållande, vilket kollegium givetvis uppmärksammar. Den andra bilagan påpekar en rad nya uppgifter, som kunna förväntas bliva pålagda bergsstatens befattningshavare efter en revision av gruvstadgan i den riktning 1920 års gruvlagstiftningssakkunnige föreslagit. Såsom förutvarande ledamot av dessa sakkunnige kan jag till alla delar vitsorda vad häruti anföres med tillägg, att, i fall någondera av de båda huvudreservationerna skulle i någon utsträckning följas, dessa uppgifter skulle bliva ytterligare betydligt ökade än minskade.

Från bergmästare Hedlund i södra distriktet (Hälsingborg) har inkommit en kort promemoria (bil. C), belysande den stora ökning av göromålen inom hans distrikt, som uppstått därigenom, att stembrott och stenhuggerier inordnats inom bergmästarens verksamhetsområde.

Gruvingenjören i norra distriktet Ragnar Stahre har förebragt en statistisk utredning (bil. D), som med siffror bevisar det oriktiga i påståendet att bergsstatens arbetsuppgifter skulle i så hög grad vara beroende av högkonjunkturen under kriget och därför numera och för åtminstone den närmare framtiden skulle bliva starkt reducerade jämfört med de förhållanden, som rådde, när den nuvarande organisationen genomfördes. Endast beträffande antalet inmutningar inom distrikten kan en bestämd tillbakagång skönjas. Antalet utmål har däremot företett en stadig ökning, och den genom depressionen skedda minskningen i antalet utmål och arbets-

ställen samt anställda arbetare inom gruvindustrin har många gånger om uppvägts genom tillförandet till bergsstaten av uppsikten över stenindustrin med ett arbetarantal, som under 1923 uppgick till i det närmaste samma antal som då i arbete varande gruv- och anrikningsarbetare. Det samlade arbetarantalet, som är berört av bergmästarnas inspektion, översteg sagda år det högsta antalet under den värsta högkonjunkturen, då inga stenarbetare ännu stodo under bergsstatens inspektion. Gruvingenjör Stahre gör slutligen en statistisk jämförelse mellan fördelningen av antal utmål, inmutningar, arbetare inom malm- och stenindustrin samt antalet arbetsställen och kvantiteten vid gruvor och stenbrott brutet berg dels inom de fyra distrikt, som föreslagits i den kungl. prop., dels inom fem av honom föreslagna distrikt, som synas fylla vissa krav på en god distriktsindelning, nämligen att arbetet inom distrikten bör fördelas så jämnt som möjligt även i fråga om arbetareskyddsinspektion; att verklig besparing snarast möjligt ernås; att befintliga boställen kunna utnyttjas och ersättning för genom förflyttning mistade boställsförmåner undvikas. Genom detta förslag skulle visserligen ingen bergmästarejänst kunna omedelbart vid äldste bergmästarens avgång indragas, men däremot en gruvingenjörbefattning, representerande en löneinbesparing av endast 2,100 à 2,300 kronor lägre belopp än en indragen bergmästarelön. Emot denna något mindre besparing vinner man fördelen av en jämnare fördelning av arbetet mellan distrikten, kan på en gång under 1930, då den näst äldste bergmästaren blir pensionsmässig, genomföra den nödiga ändrade distriktsindelningen samt undviker varje ersättningskrav från tjänstemän, som genom förflyttning skulle gå miste om boställsförmåner o. dyl. Den ytterligare reglering av arbetskrafterna efter behovet inom olika distrikt kan

Å r	A n t a l a r b e t a r e		S u m m a	Antal bergstatstjänstemän	
	vid gruvor och anrikningsverk	vid stenbrott		totalt	per tiotusen arbetare
1911	14,216		14,216	8 ¹	5.63
1912	14,658		14,658	8	5.46
1913	16,018		16,018	8	4.99
1914	15,576		15,576	8	5.14
1915	16,782		16,782	8	4.77
1916	17,084		17,084	8	4.58
1917	17,743		17,743	8	4.51
1918	17,219		17,219	8	4.65
1919	15,607		15,607	8	5.13
1920	14,009		14,009	11 ²	7.85
1921	12,518	7,898	20,416	10.5 ³	5.14
1922	10,455	8,257	18,712	10.5 ³	5.62
1923	10,728	10,312	21,040	10 ⁴	4.75

Anmärkingar.

¹ Sex bergmästare med full tjänstgöring, sex gruvingenjörer med inskränkt, evalverade till två med full tjänstgöring.

² Enligt 1919 beslutad stat, sex bergmästare och fyra gruvingenjörer med full tjänstgöring fyra extra gruvingenjörer med delvis å bergsstaten, beräknade som en med full tjänstgöring, summa 11 man.

³ Den ena extra gruvingenjören ej tillsatt, summa 10.5 man.

⁴ Båda extra gruvingenjörerna indragna. summa 10 man.

enklast åstadkommas genom en flitigare tillämpning av den redan gruvingenjörerna åliggande skyldigheten att under viss tid varje år åtaga sig tjänstgöring utom eget distrikt.

Slutligen har såsom bilaga E bifogats en P. M. från gruvingenjören Kræpelien i mellersta distriktet, vilken som boställe innehar s. k. Stora gården i Kopparberg. Denne, som uttalar sig mot den av Kungl. Maj:t tilltänkta successiva sönderbrytningen av de nuvarande distrikten 1926 och 1930 respektive, förordar bland tänkbara alternativ att 1926 föra nuvarande mellersta distriktet odelat till västra distriktet. Då gruvingenjörsbostället Stora gården ger sin innehavare förutom bostadsförmån om 8 rum och kök 4,000 kronor i kontant inkomst enligt promemorian bifogad specifikation, skulle vid gruvingenjörens förflyttning t. ex. till Hälsingborg, om full kompensation lämnades honom för det mistade bostället, staten åsamkas en årlig utgift av åtminstone 7,000 kronor, nästan precis lika med en gruvingenjörslön. Skulle kanske också bergmästaren i Filipstad, om vid genomförande av en sammanslagning mellan Västra och Gävle—Dala distrikten så skulle befinnas påkallat, förflyttas till en för det nya distriktet centralare plats, så kommer här en ytterligare utgift på några tusen om året. Då expensanslaget för bergsstaten uppgår till allenast 7,500 kronor om året, skulle således nästan hela anslaget, eventuellt några tusen därutöver, förbrukas för sådan bostadsersättning. Detta skulle betyda, att antingen skulle anslaget åtminstone fördubblas för att räcka till, eller också finge övriga bergmästare, som icke åtnjuta någon som helst bostadsförmån, betala själva även för expeditionshyra jämte övriga omkostnader för expeditionen, något som väl faller på sin egen orimlighet.

Kungl. Maj:t, som i det år 1923 framlagda förslaget gjorde genomförande av en lönerreglering för bergmästarna genom överförande till det för flertalet av statens övriga tjänstemän gällande lönesystemet till huvudsak och som ett villkor härför satte den även nu föreslagna inskränkningen i bergmästarnas antal, har nu helt och hållet fört åt sidan den förra frågan, och vill ej ens till behandling upptaga frågan om beredande av semesterrätt åt bergsstatens befattningshavare. Detta kan dock ej anses såsom annat än ganska obilligt handlat mot vederbörande tjänstemän, som ingalunda 1919 erhållit någon lönerreglering »up to date», utan endast flyttats från 1885 års lönenivå, förbättrad med ett tillfälligt lönetillägg, upp till 1907 års. Bergstatstjänstemännen hava icke ens erhållit den tillfälliga löneförbättring, som tilldelats andra tjänstemän vid oreglerade verk, detta under hänvisning till kvarvarande sportelrätt på högst 1,000 kronor om året, vilken emellertid vid omorganisationen 1919 motiverades med, att, om den indroges, vissa av bergmästarna skulle lida inkomstminskning i stället för löneförhöjning. Med hänsyn till vad här förut anförts angående vissa befattningshavares boställsförmåner m. m., synes i avvaktan på en definitiv lönerreglering åtminstone så pass mycket kunna göras, att de med boställen icke försedda befattningshavarna finge en viss hyresersättning i likhet med vad som ägde rum under 11 års

tid från 1874—1885; att kvarstående sportelrätt avlöstes med ett kontant lönetillägg samt att rätt till semester tillerkändes bergsstatens befattningshavare.

Under återopande av vad här ovan och uti bifogade bilagor anförts får jag således hemställa, att riksdagen ville, under förklaring, att Kungl. Maj:ts i proposition nr 178 till innevarande års riksdag framställda förslag om överförande redan från och med den 1 nästkommande juli av två bergmästare och två kvinnliga skrivbiträden från bergsstatens ordinarie stat till övergångsstat icke kunnat bifallas,

dels under riksstatens tionde huvudtitel under avdelningen B utan ändring av nu gällande lönestat under rubriken »Bergsstaten» uppföra ett oförändrat ordinarie anslag å 84,800 kronor;

dels ock hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för nästa års riksdag av förslag till ny lönestat för bergsstaten, innefattande

dels det antal tjänstemän, som kan anses för framtiden behövt med hänsyn till såväl bergsstaten numera åliggande uppgifter beträffande bergshantering och stenindustri som även de ytterligare arbetsuppgifter, som kunna tillkomma densamma på grund av blivande nya gruvlagstiftning och ändrade grunder för förvaltningen av kronans gruvegendom, samt den mera intensiva inspektion över gruvor och stenbrott, som i riksdagens skrivelse nr 212 år 1924 ifrågasatts;

dels ock den semesterrätt, som torde böra tillkomma bergsstatstjänstemännen likaväl som statens övriga tjänstemän samt den förbättring i löneförmåner i övrigt, som kan finnas skälig.

Stockholm den 16 april 1925.

C. I. Asplund.

I motionens syfte instämmer

Gustaf Strömberg.

Bilaga A.

Utdrag ur brev från bergmästare C. O. Norelius.

För min del skulle jag vilja bibehålla de sex distrikten och den organisation, som 1919 genomfördes. Den motsvarade allas önsksningar. Den gamla välvilja, som från bergshandlingens sida visats bergsstaten inom de gamla distrikten, kommer genom omändringen att betydligt avtaga och tjänstemännen bliva mera isolerade. Detta betyder mycket för verksamheten. Den ingående kännedom om förhållandena och den relativa lättheten genom den närmare personliga kontakten med bruks- och gruvägare gör, att man kan få de upplysningar, man behöver på ett mindre arbetsamt och mindre kostsamt sätt än eljest. Detta ifråga om den kontakten.

En annan kontakt, som är icke mindre viktig, är den personliga kontakten med arbetarna. Numera komma ju skrivelser från dessa i allt större omfattningar. Dessa äro många gånger av den beskaffenhet, att man icke kan mycket göra åt dem genom skrivelser, utan man behöver sammanträffa med arbetarna personligen. Jag har märkt, att detta sätt har varit det mest givande. Mycket mellan arbetsgivare och arbetare har ordnats på detta sätt. Kan man ej komma ännu längre i detta fall, utan tvärtom allt skall ske genom skrivelser, så blir det otrevligt och besvärligt å ömsa sidor och fasligt mycket mindre utträttat.

Jag har tänkt mycket över dessa saker och kommit till den uppfattningen, att 1919 års organisation dock var ganska bra. Den tillfredsställde alla parter och omfattades av dem. Den var elastisk genom de extra gruvingenjörerna, vilka ju under den svåraste depressionen indragits. Sedan nu stenindustrin återhämtat sig till stor del, erfordras åtminstone en extra gruvingenjör, då bergmästarna i Södra och Västra icke reda sig med sitt arbete.

Att nu bryta sönder denna organisation, vilket i och för sig kostar pengar, och sedan göra om en ny om några år, det kostar också pengar. Arbetet har obestriddigen vuxit i ej anad grad för bergsstaten. Nu rider man upp på kommerskollegii-kommitténs förslag. Ja, det var jag ju med om, och det tillkom *dels* för att lämna bergmästarna det mest kvalificerade arbetet och befria dem från en del mekaniskt arbete *dels* för att göra besparing, i det att man då trodde, att arbetsbördan ej skulle bliva så stor, som den verkligen blivit. Hade jag då haft en aning om det arbete, som väntade, hade det naturligtvis varit ofrånkomligt att föreslå sex distrikt, lika utrustade som de 4.

Att en tid av 12 år ingenting betyder kan man ju inte med fog göra gällande. Likaså för att tala om mera personliga förhållanden sägs det, att vi fått lönerreglering så sent som 1919. Det bör dock härvid noga bemärkas, att den löneregleringen redan ingick i 1913 års förslag. För övrigt var det 34 år dessförinnan innan någon lönerreglering ägt rum. Arbetskrafterna på bergsstaten voro nog före 1920 icke så få, som man antager, då de flesta bergmästare därförut höllo sig med skrivbiträden.

Jag har haft tillfälle att tala med disponenten Huldt bland andra härom, och han anser, att det bästa vore uppskov med alltsamman i avvaktan på ny gruvlagstiftning. Delvis ger jag honom rätt, blott vi få en extra gruvingenjör till de arbetstunga Södra och Västra distrikten.

För min del har jag allt mera och mera kommit till den övertygelsen, att, 1919 års organisation bör bibehållas och att även 5 distrikt är till skada för framtiden i alla avseenden.

Vad det rent personliga beträffar synes det vara konsekvent, då yrkesinspektörerna fått semester, att vi få det.

Bilaga B.

P. M.

angående bergsstatens omorganisation.

Som en fundamental regel beträffande omregleringar av gamla, hävdvunna förvaltningsgebit borde gälla, att ett visst övermått av vägande sakskaäl borde framläggas, innan dylika åtgärder vidtagas. Man vet nämligen vad man har, men sällan vad man får, och det föreligger alltid fara, att en rubbning i de bestående förhållandena medför allvarliga olägenheter.

Med inskränkningen i antalet förvaltningsområden växa dessa uti storlek, därigenom äventyras den på personlig erfarenhet grundade kännedom om förhållanden inom området, vilken är en nödvändig förutsättning för en fruktbringande verksamhet. Kommerskollegiikommittéens utdömde på sin tid på ett synnerligen övertygande sätt en centralisation till Stockholm av bergsstaten. Men med de alltför stora distrikt, som skulle bli en följd av fyra distrikt, ginge fördelarna av en lokal bergsstat i väsentlig grad förlorade. Sambandet mellan bergsstatens befattningshavare och allmänheten bleve mera långsökt, avstånden från förläggningssorterna till en del av arbetsplatserna bleve olämpligt stora, resorna bleve längre med ty åtföljande tidsutdräkt, vilket kan vara till avsevärt men i brådskande fall, samt ökade kostnader för statsverket. Med andra ord: det hela bleve mera tungrott.

Att bryta sönder vad som förut varit förenat, att förena vad som förut varit skilt medför åtskilliga andra olägenheter: sålunda måste arkiven uppdelas, vilket i många fall helt enkelt är omöjligt; under alla förhållanden erfordras vidlyftiga och kostsamma extra arbeten.

Om till olägenheter av nämnda slag eventuellt skulle komma ersättningar åt befattningshavare för förlorade sär rättigheter, t. ex. bostadsrättigheter, kostnader för förhyrning av expeditiionslokaler, som tack vare dylika rättigheter förut kostnadsfritt upplätos åt staten, såsom f. n. är fallet uti bergmästareboställena i Nora och Filipstad, om vidare arkiven måste flyttas och nya arkivbyggnader anskaffas eller förhyras å nya förläggningssorter, så inser man, att jämte de rent principiella faktorerna tungt vägande ekonomiska konsekvenser kunna göra de tänkta besparingarna av en omorganisation tämligen illusoriska.

Till de principiella erinringarna kan slutligen fogas den, att en organisation icke bör tillskärmas så knapp, att växtmän ej föreligger, än mindre att den *redan från början* blir för trång. Och slutligen bör det vara självklart, att avgörandet föregås av ett skärskådande av alla konsekvenser, en noggrann utredning av alla de faktorer, vilka för frågans belysning kunna vara av vikt och betydelse.

Beträffande den föreslagna distriktsminskningen å bergsstaten har emellertid icke ett spår av dylik utredning förebragts. Det föreslås 4 distrikt mot nuvarande sex utan plan huru distriktsindelningen skulle bliva, utan utredning av de ekonomiska konsekvenserna, utan utredning angående den bergsstatens befattningshavare nu alliggande arbetsbördan. Kungl. Maj:t stöder sig på kommerskollegium, besparingskommittén och lönereglerings-sakkunniga, besparingskommittén på löneregleringskommittén, löneregleringskommittén på kommerskollegiikommitténs år 1913 avgivna utlåtande, samt slutligen kommerskollegium på sistnämnda av förre finansministern Thorsson och en enig fackmännaopinion år 1918 underkända förslag i denna punkt. På detta sätt uppstå lätt föreställningar om fullständig enighet rörande den föreslagna inskränkningen, men det är ett falskt sken. Bland bergsstatens tjänstemän, som ju bättre än andra känna förhållandena, hysar man andra åsikter, men deras åsikter hava icke inhämtats, innan föreliggande proposition framlades. Även om bergstatstjänstemännens åsikter icke böra tillmätas någon betydelse, borde åtminstone faktiska uppgifter rörande deras tjänstgöring vara av vikt för frågans belysning, men icke heller sådana hava ansetts erforderliga inhämta.

I kommerskollegiikommitténs år 1913 avgivna yttrande föreslogs för bergsstaten en indelning av riket i 4 bergmästaredistrikt, vilket förslag kommerskollegium den 9 november 1917 tillstyrker. Emot förslaget restes emellertid från annat håll en rad invändningar, vilka, delvis omnämnda här ovan, alltjämt äga giltighet.

Styrelsen för föreningen Bergshandlingens vänner ingick till Kungl. Maj:t med ett den 13 februari 1918 dagtecknat yttrande, vari bland annat mot den föreslagna distriktsinskränkningen framhålls ovissheten av den påtänkta nya gruvlagstiftningens verkningar för bergsstaten, samt nödvändigheten av att bergmästarna ej överhoppas med byråarbete för att vederbörligen kunna ägna sig åt den viktiga inspektionsverksamheten.

Resultatet blev, att den färdigtryckta propositionen, innehållande förslag i enlighet med kommerskollegiikommitténs och kommerskollegii yrkande, ej avläts till 1918 års riksdag, och frågan återremitterades till kollegium. Sedan bergmästarna den 3 juni 1918 avgivit gemensamt yttrande i saken, framhöll kommerskollegium i sitt nya utlåtande, att kollegium, vid tillstyrkande av 4 distrikt, endast tagit i betraktande ett minimum av nödiga arbetskrafter inom bergsstaten.

Frågan återkom vid 1919 års riksdag. Finansministern Thorsson anförde vid föredragningen bland annat följande:

»Med hänsyn till vad däremot anförts, synes det emellertid ej lämpligt vidtagna den av kommittéerna föreslagna inskränkningen av bergsstatstjänstemännens antal. *Att allt för knappt utrusta en tjänstemannakår, som har att främja och i det allmännas intresse övervaka en i kraftig utveckling stadd, för landet mycket viktig näring lärer nämligen icke vara tillrädligt.*»

Riksdagen godkände Kungl. Maj:ts förslag, och den nuvarande organisationen med bibehållande av den förutvarande distriktsindelningen

trädde i kraft från och med år 1920. De manliga befattningshavarna skulle utgöra 6 bergmästare och 6 gruvingenjörer, varav 4 på ordinarie och 2 på extra stat.

I ett den 19 september 1922 avgivet betänkande med förslag till definitiv lönerreglering för bergsstatens befattningshavare återupptager lönerregleringskommittén kommerskollegiikommitténs förslag om inskränkning av antalet bergmästaredistrikt från 6 till 4. Kommittén säger sig hava »fått det bestämda intrycket, att den nuvarande organisationen av bergsstaten rönt en tydlig inverkan av det av kristiden föranledda kraftiga uppsvinget inom bergshanteringen, men att med avseende på *numera inträdda förhållanden en begränsning av bergsstatens arbetskrafter utan olägenhet bör kunna ske*».

Besparingskommittén uttalar i sitt detta år avgivna yttrande över kommerskollegium och underlydande stater, att de tidigare anförda skälen för en inskränkning av bergmästaredistriktens antal till 4 synas bärande och förmenar, »att i huvudsak synes full enighet råda därom, att det är tillräckligt med detta antal».

Några verkliga *sakskäl* för en inskränkning i bergmästaredistriktens antal hava emellertid icke framlagts varken tidigare eller senare, utan har en rad av förmodanden och hugskott från olika håll småningom tagit gestalt av åsikter. Det är påfallande, i vilken grad kommerskollegii hållning alltifrån början varit obestämd och vacklande, och huru kollegium i stället för att prestera verkliga skäl och utredningar den 13 november 1922 förklarar sig »*icke vilja uttala sig mot den föreslagna inskränknin-gen*» samt den 28 februari 1925 avfärdar bergsstatsfrågan med att hänvisa till detta yttrande under förmenande att »*någon anledning att nu frånträda denna ståndpunkt icke är för handen*».

I Kungl. Maj:ts proposition nr 178 detta år säger departementschefen, att han finner besparingskommitténs förslag rörande bergsstaten välgrundat, »så mycket mer, som redan den utredning, som föregick det vid 1923 års riksdag i samma ämne framlagda förslaget, otvetydigt synes mig giva vid handen, att en dylik omläggning av distriktsindelningen utan större men för arbetet låter sig genomföra. Att så är fallet har, på sätt framgår av det av kommerskollegium nu avgivna utlåtandet, ytterligare bekräftats, i det att ju kollegium — givetvis med stöd av de erfarenheter, som efter uppgörandet av 1923 års förslag vunnits rörande arbetsbördan inom de olika bergmästaredistriktet — alltjämt finner sig böra biträda sistnämnda förslag.»

Härav framgår, att departementschefen *såsom en naturlig sak förutsätter, att kommerskollegium stöder sitt tillstyrkande i år av besparingskommitténs förslag på de senare årens erfarenheter rörande arbetsbördan inom de olika distriktet*. Men nu inträffar det märkliga, att kommerskollegium *icke förmedelst införskaffande av uppgifter sökt vinna några erfarenheter rörande bergsstatens arbetsbörda efter år 1921*.

Kollegii utlåtande av år 1925 saknar således nödig grund, och därmed är även Kungl. Maj:ts förslag i saknad av fotfäste i verklighetens värld.

För att nu gå i en viss ordning kan gentemot lönerregleringskommitténs yttrande, att den nuvarande organisationen tillkommit under intrycket av den då rådande högkonjunkturen, vilket yttrande givetvis måste vara ägnat göra ett visst intryck, erinras, att, även om så varit förhållandet, man därför *icke bör begä ett motsatt fel och organisera under intryck av en tillfällig, om ock svår depressionstid*.

Ett utmärkt belägg härför visar bergsstatens förhållande till stenindustrin, varom mera nedan.

I detta sammanhang bör påpekas ett faktum, som visserligen i förbigående omnämnes i kungl. propositionen, men för övrigt synes vara förbisett, nämligen att den år 1919 beslutade organisationen, som trädde i kraft från och med år 1920, icke längre existerar, enär de tvenne extra gruvingenjörerna indrogos vid 1922 och 1923 års riksdagar. Depressionstiden har alltså faktiskt redan krävt 2:ne av de 4 manliga befattningshavare, som enligt löneregeringskommittén borde offras på sparsamhetens altare, och därmed synes rent matematiskt sett rättvisa hava skiftats mellan hög- och lågkonjunktur.

I förbigående bör påpekas, att även yrkesinspektörerna haft kännning av depressionen, utan att det fallit någon in att på den grund yrka indragning å deras stat.

Vidare saknar resonemanget om den förutvarande högkonjunktorens inflytande på bergsstatens organisation all vikt och betydelse, och det kan påvisas, att en nedgång i de under högkonjunkturen onormalt ansvallda göromålen kompenseras av senare tillskott på andra områden. Så är ock förhållandet.

Från den 1 februari 1920 utövar bergsstaten yrkesinspektion vid samtliga stenbrott. Inom detta distrikt utgjorde före denna tidpunkt antalet inkomna olycksfallsanmälningar åren

1916	1917	1918	1919
84	67	57	37

efter denna tidpunkt

åren 1920	1921	1922	1923	1924
355	345	309	639	1,105

samt januari—mars 1925 — 369.

Dessa siffror ådagalägga den starka utökning av till yrkesinspektionen hörande arbeten, som betingats av stenindustriens förläggande under bergsstatens inspektion.

Enär kommerskollegium som sagt icke inhämtat uppgifter rörande ärendena efter år 1921, torde kollegium hava förbisett den starka ökningen under senare år, vilken står i samband med stenindustriens år 1923 begynnande återhämtning efter att under 10 år hava varit lamslagen.

Stenindustriens betydelse för bergsstaten ur yrkesinspektionssynpunkt framgår för övrigt därav, att år 1923 utgjorde antalet bergverksarbetare vid gruvor och anrikningsverk 10,349, vid stenindustriella anläggningar 10,329. Bergsstaten har alltså fått den arbetarstam, för vilken tillsyn skall utövas, fördubblad, och av denna ökning i arbetarstammen föll nämnda år 3,852 på södra distriktet och 3,876 man på västra distriktet. Bohuslän dominerar inom den stora granitindustrin, och under innevarande år torde i det länet stenarbetarnas antal komma att överstiga 6,000.

I södra och västra distrikten finnas inga gruvingenjörer, och för dessa distrikts vidkommande tarvas ökning av arbetskrafterna i stället för motsatsen, om berättigade anspråk på skyddstillsyn skola kunna fyllas.

Det är anmärkningsvärt, att socialstyrelsen, som utgör chefsmyndighet

för bergsstaten i dess egenskap av tillsyningsorgan enligt lagen om arbetarskydd jämte andra därmed sammanhängande författningar, icke hörts i saken, utan endast kommerskollegium, vars kännedom om arbetarskyddsärendena är begränsad till sådana, som röra gruvor och falla under gruvstadgan.

Beträffande yrkesinspektionen vid gruvor har densamma naturligtvis rönt inverkan av depressionen inom gruvhanteringen, men i den mån gruvbrytningen åter kommer i normala gängor, ökas kraven på bergsstatens arbete inom detta viktiga gebit. Kraven på ökad säkerhet vid gruvdrift föranledde motion vid 1924 års riksdag om anställning av särskilda gruvinspektörer. Motionen avlogs, enär uppgiften tillkommer bergmästarna, men dess syfte vann allmänt gillande, och den resulterade i begäran hos Kungl. Maj:t om utfärdande av skyddsföreskrifter för gruvdrift. Att under sådana förhållanden *inskränka* den till summa tio man för hela riket bestående inspektionen kan icke med nödig hänsyn till arbetarskyddslagstiftningens syfte anses försvarligt.

Än mer framträder detta, om man beaktar ej endast de fortskridande utvidgningarna inom stenindustrien, varom ovan är nämnt, utan även att denna industri befinner sig i en brytningsperiod, som kännetecknas av en övergång till mer koncentrerad och farofylld drift i storbrott.

Förutom yrkesinspektionen vid stenbrott har bergsstaten från och med år 1922 fått sina göromål i en alldeles särskilt hög grad utökade därigenom, att stenindustrien inryckts i bergmästarnas årsberättelse. I redogörelserna över bergsstatens arbetsuppgifter läses, att bergsstaten bland annat har

»att insamla och granska de statistiska primäruppgifterna rörande bergverken och bruken samt insända desamma till kommerskollegium».

Därav framgår dock icke hela förhållandet, ty av primäruppgifterna, som skola insändas i 2 exemplar, behåller bergmästaren det ena. Materialet skall sedan av honom bearbetas och sammanställas i statistiska tabeller, vilka skola ligga till grund för hans till kollegium avgivna årsberättelse (särskild sådan rörande yrkesinspektionen avgives till socialstyrelsen).

Sistlidna år införskaffades och bearbetades inom detta distrikt dylika uppgifter rörande stenindustrien från ej mindre än 264 arbetsplatser, ett antal, som i år väsentligen kommer att överskridas.

Redan införskaffandet av uppgifterna är förenat med betydande besvär, enär företagare och arbetsplatser i avsevärd grad växla från det ena året till det andra, och uppgifterna lämnas ofta först efter upprepade förelägganden. Därjämte äro uppgifterna ofta bristfälliga eller felaktiga, vilket föranleder ytterligare skrivelser.

Stenindustrien har såväl statistiskt som nominativt kommit att intaga ett mycket framskjutet rum i min årsberättelse. Förutom av vidlyftiga statistiska bilagor hade densamma för åren 1922 och 1923 ett omfång av respektive 87 och 68 maskinskrivna foliosidor jämte bilagor, innehållande 29 statistiska tabeller. Till jämförelse meddelas, att berättelsen för högkonjunktursåret 1918 omfattade endast 27 textsidor och 19 tabeller. Betydelsen av att bergmästarna på detta sätt informera kommerskollegium och allmänheten uti denna synnerligen viktiga, men förut förbisedda gren av bergshanteringen har också vederbörligen erkänts.

Det ligger i öppen dag, att den tekniskt-ekonomiska upplysningsverksamheten rörande stenindustrien, vilken ju som omnämnts började först år

1922, i mycket hög grad ökat bergmästarnas göromål, särskilt inom vissa distrikt, men även denna sak har av kommerskollegium förbisetts, åtminstone har ingen utredning därom gjorts. Och dock har kollegium i annat sammanhang haft öppen blick för denna nya arbetsuppgifts betydelse ur belastningssynpunkt. I till bergmästarna den 8 oktober 1920 avlätna skrivelser rörande frågan om bergsstatens befattningstagande med statistiken för stenindustrien säger nämligen kollegium: (Bil. 1).

»Vid bedömandet av detta spörsmål bör bortses från den för tillfället rådande bristen på arbetskrafter inom bergsstaten, vilket missförhållande kollegium givetvis uppmärksammar.»

Och detta uttalande härrör från en tidpunkt, då högkonjunkturen var långt på retur, och medan ännu de tvenne extra gruvingenjörerna voro tillgängliga!

Med ovanstående torde på ett övertygande sätt hava visats, att *stenindustrien sedan åren 1920 och 1922 utökat bergsstatens göromål till en grad som mer än kompenserar nedgången på andra områden av bergsstatens verksamhetsfält*, och denna ökning är, *åtminstone inom södra och västra distrikten*, fortfarande i *kraftig tillväxt*. Inom mitt distrikt är arbetsördan nu ofantligt mycket större än under den värsta högkonjunkturen.

Emellertid torde det eventuellt invändas, att bergsstatens göromål skulle komma att avlastas genom det avbrott tillsvidare, som kommer att ske med malmfältsbeskrivningarna. Någon reell betydelse för bergsstaten har detta dock ej, enär ifrågavarande arbetsuppgift för bergsstatens vidkommande hittills endast varit en uppgift på papperet. Bergsstatens befattningshavare hava nämligen icke tagits i anspråk för ifrågavarande arbeten, som varit helt förbehållna åt en statsgeolog och en byråingenjör å kommerskollegii bergsbyrå. Det torde emellertid vara oegentligt, att resekostnads- och traktamentsersättningar skola utgå till tjänstemän för arbete, som självfallet borde tillhöra den lokala bergsstaten.

Om arbetet med malmfältsbeskrivningarna framdeles kommer att återupptagas, vilket väl får anses önskvärt, i synnerhet om åt beskrivningarna gäves en mera socialt betonad prägel, så att tekniska, särskilt skyddstekniska och hygieniska anordningar i högre grad beaktades, bör den lokala bergsstatens särskilda sakkunskap givetvis ej förbigås.

Att bergsstaten framdeles med mycket stor sannolikhet kommer att få sig en rad nya krävande uppgifter förelagda, bör man icke bortse ifrån, då frågan om bergsstatens organisation skall tagas under övervägande.

Huru än en blivande gruvlag kommer att gestalta sig, ett är visst nämligen, att de oavvisliga krav, som rests på autentiska förfaringsätt för gruvors förvärv genom inmutning eller koncession, i oerhörd grad kommer att förorsaka bergsstaten ökade besvär.

Här kunde även erinras om nya arbetsuppgifter beträffande kronans gruvegendom, den på ett förberedande stadium stående frågan om skydd mot rovbrytning inom stenindustrien m. m.

Slutligen kan jag ej underlåta påpeka, att vad herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet å sid. 50, andra stycket, i ovannämnda proposition anfört gentemot den av besparingskommittén föreslagna indragningen av kommerskollegii bergsbyrå till fullo äger giltighet beträffande en indragning nu av tvenne bergmästaredistrikt.

En ofrånkomlig konsekvens av där uttalade principer är, att eventuell indragning å bergsstaten endast bör ske i samband med inträdda vakanser.

Som en självklar sats skulle jag dessutom vilja framhålla, att det icke är genom en snäv nedskärning av en organisation med tonvikt uteslutande på tjänstemännens antal, som det allmännas intressen bäst befrämjas, utan bör huvudvikten ligga på *den nyttiga effekten* av organisationen. Som ett korollarium av denna i den industriella ekonomien allmänt omfattande lag följer, att man icke bör besluta en förändring i en organisation utan att man har klart för sig, huru den nya organisationsformen kommer att te sig, d. v. s. beträffande bergsstaten, huru den nya distriktsindelningen skall kunna lämpligen genomföras.

En lämplig fördelning av göromålen är fullkomligt omöjlig att åstadkomma med en uppdelning på 4 distrikt. Man betänke, vad det skulle betyda om, såsom kommerskollegium tänkt sig, vid en organisation med 4 distrikt Bohuslän överfördes till södra distriktet. Detta skulle ensamt få handhava så gott som landets totala granitindustri.

Det nuvarande antalet manliga befattningshavare, 10 man, är ett minimum, om ej organisationen vid de ökade påfrestningar, som ovillkorligen måste komma, skall överbelastas.

Å andra sidan är otvivelaktigt den nuvarande distriktsindelningen i behov av någon jämkning. I de distrikt, som ha största känningen av de nytillkomna stenindustriella ärendena, och där inga gruvingenjörer finnas anställda, har redan nu en överbelastning börjat inträda, under det att i de egentliga bergslagsdistrikten en relativ lättnad nu torde råda på grund av depressionen inom gruv- och järnhanteringen.

Den rätta lösningen torde alltså vara att gå en medelväg: fem distrikt med var sin bergmästare och gruvingenjör.

Den minsta rubbningen i de bestående förhållandena och minsta olägenheterna skulle uppstå, om frågan lades på den bogen, att då nuvarande äldste bergmästaren nästa år inträder i pensionsåldern hans distrikt — det mellersta — uppdelades på så vis, att Örebro län tillfördes det västra distriktet och Skaraborgs län jämte, från västra distriktet, västgötadeln av Älvsborgs län tillfördes det södra. Om därjämte Gotlands län eventuellt tillföres det östra och Gävle-Dala distrikt från det alltför vidsträckta norra distriktet erhöle Jämtlands län, skulle en behöflig jämvikt mellan de olika distrikten ernås, och förflyttningen av bergmästarnas expeditiionslokaler, arkiv, ersättningar för mistade rättigheter m. fl. olägenheter kunna undvikas.

Filipstad den 1 april 1925.

Hjalmar Nordqvist.

Bilaga nr 1.

Stockholm den 8 oktober 1920.

Till bergmästaren i västra distriktet.

I anledning av överförandet till kungl. kommerskollegii bergsbyrå av ärenden angående stenindustrin samt med hänsyn jämväl till den med den 1 februari 1920 verkställda överflyttningen till bergmästarna av yrkesinspektionen över stenbrott jämte de ur dem utvunna produkternas framforsling och deras invid brytningsplatsen försiggående bearbetning med undantag för den fabriksmässiga bearbetningen av produkterna, som kungl. socialstyrelsen förklarar fortfarande skola tillhöra yrkesinspektörernas tillsynsområde, avhandlades vid innevarande års bergmästarsammanträde frågan om lämpligheten att till bergmästarna överflytta jämväl det kronobetjäningen eller polisen nu åliggande bestyret med insamlade av statistiskt primärmaterial från denna industri. Såsom en sammanfattning av vad vid sammanträdet förekommit uttalades, att detta insamlade ansågs böra övertagas av bergmästarna beträffande företag, där dessa utövade yrkesinspektion inom denna industri, samt att den härpå byggda statistiken borde ingå i kollegii årliga berättelse om bergshanteringen.

Kollegium har emellertid funnit tvekan kunna råda huruvida denna begränsning är den lämpligaste.

Genom anordningen in fråga skulle stenhuggeriernas tillverkning komma att redovisas dels i bergs- och dels i industristatistiken. Ett likartat förhållande råder som bekant redan beträffande brukens manufakturering samt tillverkning av maskingods och övriga verkstadsarbeten, vilka tillverkningar redovisas i bergsstatistiken och därjämte äro inbegripna under industristatistikens uppgifter om motsvarande tillverkningar i allmänhet.

Den ifrågasatta anordningen är alltså ej exempellös och är givetvis genomförbar på samma sätt som beträffande nyssnämnda tillverkningar vid bruken.

Emellertid bör härvid beaktas den skillnad, som råder i bergverksstyrelsens ställning till de respektive tillverkningsgrenarna, i det manufakturering m. m., som ej bedrives vid bruken, ej faller under bergverksstyrelsens verksamhetsområde, vilket däremot är fallet med stenindustrin i allmänhet, oavsett om bergmästarna utöva yrkesinspektion över den-
sammans arbetsplatser eller ej.

Obestriddligen är detta förhållande ett starkt vägande skäl för att hos bergmästarna koncentrera insamlandet av allt statistiskt primärmaterial angående stenindustrin, vilket då bör begränsas till vad som i sådant avseende för närvarande faller under bergverksstyrelsens ämbetsområde, eller med andra ord, ej innefatta t. ex. cement- och tegeltillverkning. Bergsstatens kännedom om förhållandena inom stenindustrin skulle härigenom underhållas och utvidgas till gagn för kollegii möjligheter att på ett sak-kunnigt sätt tillvarataga denna närings intressen.

Vid bedömandet av detta spörsmål bör bortses från den för tillfället rådande bristen på arbetskrafter inom bergsstaten, vilket missförhållande kollegium givetvis uppmärksammar.

Härjämte vill kollegium med överlämnande av blanketter för statistiska primäruppgifter, innan kollegium fastställer nya sådana, anmoda Eder att avgiva dels vad Ni anser böra inbegripas under ett brottställe under 1:o dels ock de ändringar under 2:o, som ni anser erforderliga.

Edert svar å denna skrivelse bör vara kommet kollegium till handa före denna månads utgång.

Emil Hübner.

C. G. Hindbeck.

Bilaga nr 2.

P. M.

Nedanstående axplockning ur det av 1920 års gruvlagstiftningssakkunniga den 21 juni 1923 avgivna förslaget till ny gruvlag torde vara ägnad giva en idé om de *nya* uppgifter, som kunna förväntas bli pålagda bergsstatens befattningshavare efter en revision av gruvstadgan.

Enligt 5—7 §§ skulle förutsättningarna för inmutning betydligt skärpas. Ansökning skulle innehålla diverse omständiga uppgifter och vara åtföljd av bilagor, och bergmästaren bleve tvungen verkställa vidlyftiga förarbeten uti varje särskilt fall, innan beslut kunde fattas.

Vidare skulle det åligga bergmästaren att översända mutsedeln till inmutaren, ombesörja dess kungörande i kyrkan samt i bergskungörelserna (§ 10).

Enligt 15 § skulle bergmästaren meddela föreskrifter för kontroll av att inmutaren icke överskrider sin rätt under undersökningsarbetet.

Ansökning om utmål skulle (21 §) innehålla uppgifter bland annat om resultatet av undersökningsarbetet, som noggrant måste prövas, innan beslut om förrättningens företagande fattas (22 §).

Enligt 23 § skulle kungörelse om utmålsförrättning genom bergmästarens försorg införas i bergskungörelserna samt översändas till samtliga sakägarna, varjämte bestyrkt avskrift av ansökningshandlingarna skulle tillställas viss sakägare.

Gruvingenjör skulle i erforderliga fall biträda vid utmålsförrättning (26 §).

40:e paragrafen innehåller bland annat, att bergmästaren skulle i bergskungörelserna införa meddelanden om utmålsläggningen jämte kort beskrivning över utmålet.

Anmälan om användande av jordägareandel skulle ske hos bergmästaren, som hade att därom meddela innehavaren av inmutningsrätten (47 §).

Avgäld till jordägare enligt 51 § skulle kunna prövas av en nämnd med bergmästaren som ordförande (53 §), vilket snarare bleve regel än undantag och säkert skulle medföra ett betungande arbete. Nämndens beslut skulle av bergmästaren delgivas parterna (54 §). Besvär över nämndens beslut skulle insändas till bergmästaren i och för kommunikation till prövningsnämnden. Prövningsnämndens beslut skulle tillställas parterna ge-

nom bergmästaren (56 §). Det ligger i öppen dag att allt detta skulle erfordra vidlyftig registerföring.

Ett annat betydligt tillskott i göromålen skulle bli följden av att försvarsavgifter inbetalades till bergmästaren (65 §). I händelse av försumelse därmed ägde bergmästaren göra påminnelser (66 §). Meddelande skulle även översändas till gruvinnehavaren, då rätt till gruva förverkas.

Enligt 78 § bleve överlåtelse av gruva ej giltig förrän anmälan skett hos bergmästaren och denne utfärdat bevis. I samband därmed skulle bergmästaren ingå i prövning om att överlåtelse skett på behörig person.

Enligt 81 § bleve bergmästarens befogenheter och skyldigheter vid s. k. teknisk inspektion utvidgade.

En säkerligen mycket kinkig och besvärlig social inspektion skulle enligt 86 § komma på bergmästarens lott.

Av alldeles särskild betydelse för den bergmästaren åliggande arbetsbördan bleve förandet av det vidlyftiga gruvregistret (90 §).

Innan Konungen enligt 92 § skulle besluta i frågor rörande avstående av malm till inhemsk förbrukning, måste givetvis en del utredningar verkställas och yttrande avgivas av vederbörande bergmästare.

Att kronans övertagande av gruvor i framtiden bleve av stor betydelse för bergmästarens verksamhet ligger i öppen dag.

Bilaga C.

P. M.

angående den ökning i göromålen vid södra distriktet som förorsakats av stenbrotten.

Under år 1924 har inspektionen av stenbrotten tagit i anspråk 34 dagar, under det att inspektion av gruvor tagit 29 dagar medan rese- och förrättningsdagar för andra ändamål i tjänsten tagit 13 dagar i anspråk, således summa 76 dagar.

Under år 1924 inkommo 1,263 anmälningar om olycksfall, varav 726 i gruvor och i stenbrott 527 stycken.

För infordrande av statistiska uppgifter har arbetet ökat i mycket hög grad, sedan sådana uppgifter även skola infordras från stenbrott och stenhuggerier. Detta framgår av det förhållandet, att under innevarande år från gruvor och järnbruk inkommit tillsammans 80 stycken uppgifter, under det att från stenbrott tills dato inkommit 256 stycken (ett 20-tal saknas ännu). Under det att anmärkningar mycket sällan behöva göras mot från gruvor och järnbruk inkomna uppgifter hava i år icke mindre än 76 stycken anmärkningar måst göras mot från stenbrott och stenhuggerier inkomna uppgifter.

Av det sålunda anförda framgår, att göromålen vid härvarande expedition i mycket hög grad ökats därigenom, att stenbrott och stenhuggerier inordnats inom bergmästarens verksamhetsområde.

Ramlösa den 31 mars 1925.

A. F. Hedlund.

Bilaga D.

Inlägg i frågan om bergsstatens omorganisation.

Kungl. propositionen nr 178 föreslår rikets indelande i fyra bergmästare-distrikt i enlighet med ett av kommerserådet Sidenvall gjort förslag. Innan man tager ställning till detta förslag, torde det ej vara ur vägen att se till huruvida och i vad mån bergsstatens arbetsbörd minskats, sedan den senare omorganisationen företogs. Då en fullständig utredning ej medhunnits, har jag i det följande utvalt några av bergsstatens arbetsuppgifter för att därmed ge en föreställning om utvecklingen samt de skilda distriktens olika belastning. Som mått på expeditionsarbetet har jag valt

- 1) antalet inom distrikten befintliga utmål,
  - 2) antalet inmutningar,
- samt som mått på inspektionsverksamhetens omfattning.
- 3) Antalet arbetare,
  - 4) antalet arbetsställen,
- varjämte jag även medtagit
- 5) kvantiteten vid gruvor och stenbrott brutet berg.

Då stenindustrin först år 1921 lades under bergsstatens inspektion, ha de densamma berörande siffrorna först från och med detta år medtagits i statistiken.

- 1) Antalet inom distrikten befintliga utmål.

År	Norra distriktet	Gävle-Dala distrikt	Östra distriktet	Mellersta distriktet	Västra distriktet	Södra distriktet	Summa
1920	1,102	1,145	782	751	240	549	4,569
1921	1,114	1,176	778	721	239	536	4,564
1922	1,139	1,163	786	737	237	508	4,570
1923	1,156	1,155	778	728	233	498	4,548

I antalet utmål ingår beträffande södra distriktet antalet koncessioner å stenkol inom Malmöhus och Kristianstads län.

Tabellen visar att antalet utmål under de senaste åren hållit sig ungefär konstant. År 1911 utgjorde antalet utmål endast 3,521 inom hela landet. Det år 1922 redovisade antalet utmål är det högsta som någonsin redovisats.

- 2) Antalet inmutningar inom distrikten.

År	Norra distriktet	Gävle-Dala distrikt	Östra distriktet	Mellersta distriktet	Västra distriktet	Södra distriktet	Summa
1920	1,039	326	238	258	195	81	2,137
1921	2,279	235	213	214	184	47	3,172
1922	575	190	155	122	280	57	1,379
1923	352	182	176	118	254	12	1,094

Antalet inmutningar har sålunda under fyraårsperioden visat kraftig nedgång i de flesta distrikt. Detta sammanhänger givetvis med depressionen, då intresset och tillgången på pengar för malmetning under depressionstider avtager. Antalet inmutningar är dock en ganska dålig mätare på det normala expeditionsarbetets omfattning, vilket framgår av den höga siffran på antalet inmutningar inom norra distriktet under ett så typiskt lågkonjunktursår som år 1921, vilken siffra sammanhänger med fynden av kismalmen inom Västerbotten.

Inspektionsverksamheten tager numera en allt större del av bergsstatstjänstemännens tid i anspråk och, att denna sida av deras verksamhet an-

ses av särskild vikt, bestyrkes av riksdagens skrivelse med begäran om utredning rörande möjligheten av effektivare arbetareskyddsinspektion inom bergshanteringen, vilken skrivelse avgavs år 1924. Som mått på denna verksamhet må följande siffror anföras:

3) Antalet arbetare inom malm- och stenindustri.

År	Norra distriktet	Gävle-Dala distrikt	Östra distriktet	Mellersta distriktet	Västra distriktet	Södra distriktet	Summa
1920	2,793	3,529	1,993	2,330	434	2,930	14,009
1921	3,031	3,343	1,733	3,441	3,100	5,668	20,316
1922	3,028	2,652	1,358	3,100	2,718	5,856	18,712
1923	2,998	2,838	1,556	3,313	4,122	6,213	21,040

Den under bergsstatens tillsyn stående arbetarestammen har sålunda under fyraårsperioden ökat med 7,031 arbetare eller med i runt tal 50 procent. Sannolikheten talar för att ytterligare ökning kan väntas, då bättre konjunkturer inträda för gruvhanteringen.

4) Antalet arbetsställen inom distriktet.

År	Norra distriktet	Gävle-Dala distrikt	Östra distriktet	Mellersta distriktet	Västra distriktet	Södra distriktet	Summa
1920	48	108	86	84	34	17	377
1921	43	96	83	101	106	145	574
1922	41	79	69	98	100	132	519
1923	46	94	73	109	131	168	621

Av ovanstående tabeller framgår att det med inspektionsverksamheten förenade arbetet under fyraårsperioden i avsevärd mån tilltagit i det att såväl antalet arbetare som antalet arbetsställen i ofantlig grad ökat.

5) Kvantiteten vid gruvor och stenbrott brutet berg.

År	Norra distriktet	Gävle-Dala distrikt	Östra distriktet	Mellersta distriktet	Västra distriktet	Södra distriktet	Summa
1920	3,765,981	2,258,008	731,849	1,358,427	144,911	820,046	9,079,222
1921	6,299,071	1,423,772	457,163	1,096,840	497,713	1,447,323	11,221,882
1922	6,685,257	1,659,520	298,492	1,109,794	514,277	1,964,779	12,232,119
1923	5,845,360	1,689,848	479,579	1,485,917	644,402	2,138,174	12,283,280

I denna tabell ingår ej det vid fältspatsbrotten brutna berget, då detta ej redovisas i statistiken.

Samtliga ovanstående siffror äro hämtade ur »Sveriges officiella statistik, Bergshantering». Tidigare har i samma publikation redovisats en högsta brytning av 11,575,256 ton berg, vilket bröts under år 1916. Den absoluta ökningen i vikt under de två senaste åren motsvaras av en ännu större ökning i volym, då de senare åren avse berg från såväl gruvor som stenbrott med genomsnittligt lägre specifik vikt, än då endast malmhaltigt berg i statistiken redovisades.

Som ett generellt omdöme torde man sålunda kunna framhålla, att även om expeditjonsarbetet till en viss grad minskats, vilket sammanhänger med en abnorm lågkonjunktur, så har i dess ställe arbetet med yrkesinspektionen avsevärt ökat. Någon avsevärd minskning i bergsstatens totala arbetsbördan torde sålunda icke kunna påvisas annat än möjligen inom vissa distrikt.

För att få en föreställning om hur arbetsbördan inom bergsstaten skulle fördelas vid den i kungl. propositionen föreslagna distriktsindelningen,

har jag omräknat förestående tabeller och kommit till nedanstående resultat:

1) Antalet inom distriktet befintliga utmål.

År	Norra distriktet	Östra distriktet	Mellersta distriktet	Södra distriktet	Summa
1920	1,102	1,516	1,313	638	4,569
1921	1,114	1,486	1,343	621	4,564
1922	1,139	1,506	1,328	597	4,570
1923	1,156	1,489	1,316	587	4,548

2) Antalet inmutningar inom distriktet.

År	Norra distriktet	Östra distriktet	Mellersta distriktet	Södra distriktet	Summa
1920	1,039	474	419	205	2,137
1921	2,279	427	297	169	3,172
1922	575	277	241	286	1,379
1923	352	294	249	199	1,094

3) Antalet arbetare inom malm- och stenindustri.

År	Norra distriktet	Östra distriktet	Mellersta distriktet	Södra distriktet	Summa
1920	2,793	4,311	3,858	3,047	14,009
1921	3,031	4,241	3,699	9,345	20,316
1922	3,028	3,595	2,859	9,230	18,712
1923	2,998	4,054	3,093	10,895	21,040

4) Antalet arbetsställen inom distriktet.

År	Norra distriktet	Östra distriktet	Mellersta distriktet	Södra distriktet	Summa
1920	48	166	124	39	377
1921	43	160	113	258	574
1922	41	137	94	247	519
1923	46	151	106	318	621

Av ovanstående tabeller framgår, att arbetsbördan med expeditjonsarbetet ganska väl utjämnas med det framlagda förslaget, men att det med inspektionsverksamheten förenade arbetet på ett synnerligen otillfredsställande sätt fördelas i det att södra distriktet får mer än halva antalet arbetare och arbetsställen på sin lott. Kungl. propositionen synes taga hänsyn endast till bergsstatens befattningstagande med malmbrytningen men glömma bort att även stenindustrien ligger under bergsstatens tillsyn.

5) Kvantitet vid gruvor och stembrott brutet berg.

År	Norra distriktet	Östra distriktet	Mellersta distriktet	Södra distriktet	Summa
1920	3,765,981	2,088,535	2,395,713	828,993	9,079,222
1921	6,299,071	1,380,463	1,561,084	1,981,264	11,221,882
1922	6,685,257	1,351,522	1,714,591	2,480,749	12,232,119
1923	5,845,360	1,708,612	1,828,435	2,900,873	12,283,280

Till denna siffermässiga belysning av den föreslagna distriktsindelningens verkan böra läggas några synpunkter rörande densammans ekonomiska konsekvenser.

Genom indragning av det nuvarande mellersta distriktet kommer gruvingenjören i detta distrikt att mista vissa förmåner som han i denna egen-

skap åtnjuter, för vilka förluster han av de till expenser för bergsstaten anslagna medlen skall hållas skadeslös. Om därtill bergmästaren i nuvarande västra distriktet skall förflyttas till centralare plats i sitt nya distrikt skall naturligtvis även han åtnjuta samma förmån. Att den till expenser anslagna summan, 7,500 kronor per år, då kommer att visa sig så otillräcklig att den ej ens räcker till dessa ersättningsars gäldande, torde utan svårighet kunna inses. Den genom indragningen av en bergmästare-tjänst uppnådda besparingen torde med visshet minst uppvägas av en nödvändig ökning av expensanslaget, då det väl knappast kan vara Kungl. Maj:ts mening att de verkliga expenserna efter regleringens genomförande skola betalas av vederbörande bergsstatstjänsteman på föreslagna oreglerade löner. Möjligen kan en besparing uppstå, när den andra bergmästaretjänsten indrages, men det synes ganska tveivelaktigt, om den kommer att uppgå till så stort belopp som en hel bergmästarelön.

Under arbetet med ovan införda tabeller har jag mer och mer kommit till det resultatet, att, därest indragning av något distrikt anses ofrånkomlig, en helt annan distriktsindelning än den i kungl. propositionen föreslagna skulle vara att förorda. Jag har därvid utgått från följande synpunkter.

1) arbetet inom distrikten bör fördelas så jämnt som möjligt även i fråga om arbetareskyddsinspektion;

2) verklig besparing bör snarast möjligt ernås;

3) indragning av distrikt bör ske, där arbetsminskning kan påvisas;

4) befintliga boställen böra om möjligt utnyttjas.

På basis av dessa förutsättningar kommer jag till följande distriktsindelning:

Norra distriktet: Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län.

Östra distriktet: Kopparbergs, Gävleborgs, Uppsala, Stockholms och Gotlands län.

Mellersta distriktet: Örebro, Västmanlands, Södermanlands, Skaraborgs och Östergötlands län.

Västra distriktet: Värmlands, Älvsborgs och Göteborgs och Bohus län.

Södra distriktet: Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Hallands, Malmöhus, Kristianstads och Blekinge län.

Omedelbart skulle således ingen bergmästaretjänst kunna indragas.

Men i stället skulle en av de nuvarande gruvingenjörstjänsterna kunna indragas och de återstående gruvingenjörerna göras ambulerande mellan distrikten. Instruktionen för bergsstaten förutsätter redan nu att gruvingenjörerna kunna åläggas tjänstgöring viss tid utom det distrikt de tillhöra. Sålunda skulle en gruvingenjör kunna tjänstgöra dels i norra och dels i östra distriktet, en gruvingenjör dels i Gävle-Dala distrikt (tills detta vid nuvarande bergmästarens avgång år 1930 indrages), dels i västra distriktet, och slutligen en gruvingenjör dels i mellersta, dels i södra distriktet. Anordningen med ambulerande gruvingenjörer synes mig ändamålsenlig även ur den synpunkten att gruvingenjörerna därigenom sättas i tillfälle att se mera av bergverken än vid tjänstgöring endast inom ett distrikt varigenom deras erfarenhet och lämplighet för bergmästarebefattning ökas. Vid 1930 års utgång sker indragning av en bergmästare-tjänst, varigenom ernås en besparing i kostnadsstaten med en bergmästare-lön och en gruvingenjörslön, om ej utvecklingen då kräver utökning av antalet gruvingenjörer.

Till indragning har jag föreslagit Gävle-Dala distrikt, vilket sammanslås med nuvarande östra distriktet minskat med Värmlands och Södermanlands län. Från södra distriktet borttagas Östergötlands län och Gotlands län, av vilka det senare lägges till det nybildade östra distriktet. Det nya mellersta distriktet bildas av det nuvarande med tillägg av Västmanlands, Södermanlands och Östergötlands län. Motivet till detta förslag är att minskning i arbetsbelastningen kan konstateras för östra distriktet och Gävle-Dala distrikt, varjämte mellersta distriktet synes tåla någon ökning i arbetsbörda.

Ytterligare en fördel med denna distriktsindelning är att befintliga boställen kunna utnyttjas och sålunda inga ersättningar för mistade förmåner skola utgå. Den synbara besparingen blir effektiv, vilket ej är förhållandet med kungl. propositionens förslag.

Omräknas nu ovanstående tabeller för den av mig föreslagna distriktsindelningen, erhålles följande resultat.

1) Antal utmål inom distrikten.

År	Norra distriktet	Östra distriktet	Mellersta distriktet	Västra distriktet	Södra distriktet	Summa
1920	1,102	1,345	1,409	240	473	4,569
1921	1,114	1,360	1,390	239	536	4,564
1922	1,139	1,355	1,407	237	432	4,570
1923	1,156	1,339	1,397	233	423	4,548

Fördelningen mellan de tre första distrikten är så jämn som möjligt, under det att västra och södra distrikten erhållit litet antal utmål, vilket dock motväges av att inom dessa båda distrikt den huvudsakliga stenindustrin finnes.

2) Antalet inmutningar inom distrikten.

År	Norra distriktet	Östra distriktet	Mellersta distriktet	Västra distriktet	Södra distriktet	Summa
1920	1,039	416	451	195	36	2,137
1921	2,279	153	533	184	23	3,172
1922	575	352	252	280	20	1,379
1923	352	256	228	254	4	1,094

Även här synes en utjämning i det stora hela ha ägt rum.

3) Antalet arbetare inom malm- och stenindustrin.

År	Norra distriktet	Östra distriktet	Mellersta distriktet	Västra distriktet	Södra distriktet	Summa
1920	2,793	4,082	3,921	434	2,779	14,009
1921	3,031	4,178	4,853	3,100	5,154	20,316
1922	3,028	3,386	4,245	2,718	5,335	18,712
1923	2,998	3,661	4,654	4,122	5,605	21,040

4) Antalet arbetsställen inom distrikten.

År	Norra distriktet	Östra distriktet	Mellersta distriktet	Västra distriktet	Södra distriktet	Summa
1920	48	134	145	34	16	377
1921	43	134	164	106	127	574
1922	41	114	147	100	117	519
1923	46	125	171	131	148	621

Även med hänsyn till arbetareskyddsinspektionen har en utjämning av arbetsbördan ägt rum så att förslaget är överlägset såväl nuvarande distriktsindelning som i synnerhet den i kungl. propositionen föreslagna.

5) Kvantiteten vid gruvor och stenbrott brutet berg.

År	Norra distriktet	Östra distriktet	Mellersta distriktet	Västra distriktet	Södra distriktet	Summa
1920	3,765,981	2,450,429	1,978,350	144,911	739,551	9,079,222
1921	6,299,071	1,703,455	1,546,945	497,713	1,174,698	11,221,882
1922	6,685,257	2,022,780	1,497,435	514,277	1,512,370	12,232,119
1923	5,845,360	2,199,912	1,931,047	644,402	1,662,559	12,283,280

Förslaget synes mig genomföra en utjämning av arbetsbelastningen de olika distrikten emellan, varvid visserligen det mellersta distriktet synes bli något mera arbetstyngt än medeltalet och det västra distriktet något mindre belastat. Men att ernå någon fullständig balansering torde nog ej vara möjligt, så länge länsgränserna skola utgöra gränser för distrikten, och så många skäl tala för ett bibehållande av denna praxis att en relativ utjämning av arbetsbelastningen torde få anses tillfredsställande.

Därjämte vill jag ännu en gång framhålla att förslaget medför en effektiv kostnadsbesparing vid första inträffade ledighet på bergsstaten.

Beträffande förslagets genomförande vill jag anföra följande:

När bergmästaren i mellersta distriktet avgår år 1926 tillsättes ny bergmästare i distriktet, eventuellt endast på förordnande. Då antagligen några av de nuvarande gruvingenjörerna då erhålla befordran, sättes hans plats vakant eller strykes och de övriga gruvingenjörerna göras ambulerande. Mellersta distriktet gives samtidigt avsedd omfattning och Gotlands län överföres till östra distriktet. Gävle-Dala distrikt sammanläs med östra distriktet, när det förra vid nuvarande bergmästarens inträde i pensionsåldern år 1930 indrages.

Luleå den 12 april 1925.

Ragnar Stahre.

Antal utmål inom de skilda distrikten under år

	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923
<i>Norra distriktet.</i>													
Norrbottnens län ...	785	790	810	835	836	938	960	998	947	991	1 006	1 016	1 018
Västerbottnens län ...	32	32	32	32	32	32	32	25	47	40	40	51	62
Jämtlands län	17	18	17	20	20	22	24	25	36	26	23	23	27
Västernorrlands län	24	24	23	23	23	23	24	24	46	45	45	49	49
Summa	858	864	982	910	911	1,015	1,040	1,072	1,076	1,102	1,114	1,139	1,156
<i>Gäble-Dala distrikt.</i>													
Gävleborgs län	29	33	32	35	40	45	45	47	69	73	79	84	78
Kopparbergs län ...	790	798	822	874	935	974	1 013	1 028	1 087	1 072	1 097	1 079	1 077
Summa	819	831	854	909	975	1,019	1,058	1,075	1,156	1,145	1 176	1,163	1,155
<i>Östra distriktet.</i>													
Västmanlands län ..	393	411	435	453	458	466	468	474	484	491	500	505	505
Södermanlands län..	34	41	48	61	63	64	73	76	81	91	94	89	89
Uppsala län	37	38	36	40	45	47	62	61	65	61	71	57	63
Stockholms län	111	120	125	125	144	135	135	118	140	139	123	135	121
Summa	575	610	644	679	710	712	788	729	770	782	778	786	778
<i>Mellersta distriktet.</i>													
Örebro län	521	527	533	517	533	556	602	633	690	734	708	720	711
Skaraborgs län	11	—	11	11	11	16	17	17	17	17	13	17	17
Summa	532	527	544	528	544	572	619	650	707	751	721	737	728
<i>Västra distriktet.</i>													
Värmlands län	122	126	129	130	132	133	149	159	155	168	167	165	161
Älvsborgs län	43	43	43	44	48	48	68	72	72	72	72	72	72
Göteb. o. Bohus län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	165	169	172	174	180	181	217	231	227	240	239	237	233
<i>Södra distriktet.</i>													
Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Malmöhus län	411	357	357	357	357	357	357	356	356	335	335	335	335
Kristianstads län ...	5	6	6	6	6	6	5	5	5	5	5	5	5
Blekinge län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gotlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalmar län	14	24	19	19	19	19	27	28	34	21	21	19	10
Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jönköpings län	106	111	106	106	104	106	111	113	113	112	100	73	73
Östergötlands län ...	36	36	37	39	38	52	74	80	85	76	75	76	75
Summa	572	534	525	527	524	540	574	582	593	549	536	508	498
Summornas summa	3,521	3,535	3,621	3,727	3,844	4,039	4,246	4,339	4,529	4,569	4,564	4,570	4,548

Antal med arbete belagda utmål inom de skilda distrikten.

	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923
<i>Norra distriktet.</i>													
Norrbottens län	100	120	146	169	135	238	151	201	187	173	143	135	115
Västerbottens län	2	—	—	—	—	—	2	2	21	3	2	13	12
Jämtlands län	5	2	2	3	8	5	7	8	18	13	7	1	1
Västernorrlands län	5	6	1	1	1	1	3	2	24	23	23	27	1
Summa	112	128	149	173	144	244	163	213	250	212	175	176	129
<i>Gävle-Dala distrikt.</i>													
Gävleborgs län	10	10	8	10	14	16	13	12	14	12	13	5	2
Kopparbergs län	120	148	158	214	229	254	272	216	202	148	139	99	115
Summa	130	158	166	224	243	270	285	228	216	160	152	104	117
<i>Östra distriktet.</i>													
Västmanlands län	65	71	100	115	105	99	78	80	71	50	65	34	37
Södermanlands län	13	19	18	29	31	22	20	20	23	34	23	15	19
Uppsala län	12	13	11	12	11	16	25	22	15	9	6	6	6
Stockholms län	17	14	20	13	22	29	16	18	10	6	6	9	5
Summa	107	117	149	169	169	166	139	140	119	99	100	64	67
<i>Mellersta distriktet.</i>													
Örebro län	111	105	111	99	109	114	129	131	156	140	108	82	62
Skaraborgs län	—	—	—	—	—	6	5	4	5	4	1	1	—
Summa	111	105	111	99	109	120	134	135	161	144	109	83	62
<i>Västra distriktet.</i>													
Värmlands län	20	22	18	22	26	24	43	31	22	29	17	14	14
Älvsborgs län	5	5	5	5	2	2	19	14	10	6	3	2	—
Summa	25	27	23	27	28	26	62	45	32	35	20	16	14
<i>Södra distriktet.</i>													
Malmöhus län	50	45	54	50	46	46	48	50	56	62	65	44	53
Kristianstads län	4	4	5	4	4	4	4	5	4	4	4	4	5
Kalmar län	3	3	10	—	2	2	9	9	12	2	2	—	—
Jönköpings län	21	22	9	11	7	9	14	7	10	5	4	6	3
Östergötlands län	13	6	9	15	11	23	45	28	27	7	8	9	10
Summa	91	80	87	80	70	84	120	99	109	80	83	63	71
Summornas summa	576	615	685	772	763	910	903	860	887	730	639	506	460

Antal mutsedlar utfärdade under år.

Å r	Norra distriktet	Gävle-Dala distrikt	Östra distriktet	Mellersta distriktet	Västra distriktet	Södra distriktet	Summa
1911	96	332	141	110	122	64	865
1912	93	499	290	190	458	54	1,584
1913	424	604	332	328	232	103	2,023
1914	269	558	299	278	214	74	1,692
1915	469	679	258	383	182	233	2,204
1916	368	606	396	773	190	272	2,605
1917	645	786	355	691	376	308	3,161
1918	1,515	615	303	530	325	227	3,515
1919	963	432	176	291	177	110	2,149
1920	1,039	326	238	258	195	81	2,137
1921	2,279	235	213	214	184	47	3,172
1922	575	190	155	122	280	57	1,379
1923	352	182	176	118	254	12	1,094

Index.

	1911—1914	1915—1919	1920—1923
Norra distriktet	100	359	481
Gävle-Dala distrikt	100	125	49
Östra distriktet	100	112	78
Mellersta distriktet	100	212	79
Västra distriktet	100	98	89
Södra distriktet	100	311	66
Samtliga distrikt	100	177	126

Antal bergverksarbetare vid gruvor, anrikningsverk och stenindustriella anläggningar.

Å r	Norra distriktet	Gävle-Dala distrikt	Östra distriktet	Mellersta distriktet	Västra distriktet	Södra distriktet	Summa
1911	3,415	3,117	2,109	2,563	657	2,355	14,216
1912	3,359	3,523	2,170	2,634	556	2,416	14,658
1913	3,735	4,155	2,397	2,673	608	2,450	16,018
1914	3,369	4,277	2,316	2,604	694	2,416	15,576
1915	3,391	4,868	2,442	2,881	501	2,699	16,782
1916	2,888	5,114	2,680	3,060	576	2,766	17,084
1917	2,870	5,200	2,702	3,231	661	3,079	17,743
1918	2,796	4,924	2,594	3,248	619	3,038	17,219
1919	2,959	3,885	2,375	2,936	432	3,020	15,607
1920	2,793	3,529	1,993	2,330	434	2,930	14,009
1921	3,031	3,343	1,833	3,441	3,100	5,668	20,416
1922	3,028	2,652	1,358	3,100	2,718	5,856	18,712
1923	2,998	2,838	1,555	3,313	4,122	6,213	21,040

Index.

	1911—1914	1915—1919	1920	1921	1922	1923
Norra distriktet	100	86	81	87	87	86
Gävle-Dala distrikt	100	127	94	89	70	75
Östra distriktet	100	114	89	82	60	69
Mellersta distriktet	100	117	89	131	118	126
Västra distriktet	100	92	72	513	450	682
Södra distriktet	100	121	122	235	243	258
Samtliga distrikt	100	112	93	135	124	139

Antal bergverk i verksamhet under år

	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923
<i>Norra distriktet.</i>													
Norrbottnens län	43	42	47	45	42	35	35	42	37	48	38	36	42
Västerbottnens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—
Jämtlands län.....	4	1	1	1	1	—	2	2	3	—	4	4	4
Västernorrlands län	—	6	1	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—
Summa	47	49	49	46	43	35	41	44	40	48	43	41	48
<i>Gävle-Dala distrikt.</i>													
Gävleborgs län	4	4	4	4	6	8	7	9	12	8	7	3	2
Kopparbergs län	77	94	90	97	122	143	166	133	112	100	89	76	92
Summa	81	98	94	101	128	151	173	142	124	108	96	79	94
<i>Östra distriktet.</i>													
Västmanlands län	38	44	52	61	54	58	67	67	59	47	39	27	34
Södermanlands län	12	12	13	14	14	15	12	14	11	13	16	14	16
Uppsala län.....	21	20	20	17	22	23	25	20	17	16	6	6	4
Stockholms län	30	29	23	16	15	14	16	15	10	10	17	16	14
Stockholms stad.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	6	5
Summa	111	105	108	108	105	110	120	106	97	86	83	69	73
<i>Mellersta distriktet.</i>													
Örebro län	71	68	66	77	76	85	99	95	79	80	67	61	70
Skaraborgs län	—	—	—	—	—	2	2	2	3	4	34	37	39
Summa	71	68	66	77	76	87	101	97	82	84	101	98	109
<i>Västra distriktet.</i>													
Värmlands län	19	17	15	16	19	20	25	21	12	16	17	15	12
Älvsborgs län	11	8	11	11	4	9	17	16	9	12	8	6	9
Göteborgs och Bohus län...	21	6	5	7	4	3	6	7	3	6	81	79	110
Summa	51	31	31	34	27	32	48	44	24	34	106	100	131
<i>Södra distriktet.</i>													
Hallands län	17	2	2	1	1	—	2	1	2	2	13	13	15
Malmöhus län.....	6	6	6	6	6	7	7	7	13	6	30	21	37
Kristianstads län	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	17	11	20
Blekinge län	1	4	4	1	—	—	—	—	—	—	40	46	44
Gotlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	7	8
Kalmar län	—	1	1	2	3	5	11	11	4	1	16	17	20
Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	4	6
Jönköpings län	11	3	3	4	4	14	8	6	5	5	6	5	6
Östergötlands län	3	4	4	2	3	3	8	8	3	1	8	8	12
Summa	40	22	22	18	19	32	38	35	29	17	145	132	168
Summornas summa	401	373	370	384	398	447	521	468	396	377	574	519	621

P. M.

angående bergsstatens omorganisation.

Rekapitulation över ärendets utveckling.

I Kungl. Maj:ts proposition av 1919 har departementschefen, statsrådet Thorsson, avstyrkt kommerskollegiikommitténs år 1913 gjorde förslag om minskning av distriktens antal till fyra stycken, och vann detta riksdagens godkännande. Sälunda utrustades den lokala bergsstaten med sex bergmästare, sex gruvingenjörer, varav två extra, samt sex skriv- och ritbiträden. År 1920 tillfördes densamma ett nytt stort arbetsområde, stenindustrin, med skyldighet dels insamla och bearbeta de statistiska uppgifterna från dess arbetsställen, dels utöva yrkesinspektion över desamma. Denna nya uppgift ökade högst betydligt arbetet för de fyra sydliga distrikten, särskilt för det västra och det södra. (Kungl. kollegium torde ej till fullo hava insett den ökning, som föranletts härav. För enbart detta distrikt utgör antalet arbetsställen år 1923 22 stycken inom Örebro län och 73 stycken i Skaraborgs län, med en arbetsstyrka av respektive 446 man och 2.175 man.) Det oaktat hava de båda extra gruvingenjörerna successivt indragits, den ena vid 1922 och den andra vid 1923 års riksdag. Vid 1924 års riksdag väcktes motion om skärpt inspektion av gruvor och anställande av ökad arbetskraft härför. Denna blev avslagen, men syftar givetvis åt ökad inspektionsverksamhet. Nya krävande arbetsuppgifter vänta inom de närmaste åren. Det föreliggande förslaget till en ny gruvlag kommer att förorsaka högst betydligt ökat arbete, förvaltning av kronans gruvegendom samt tillvaratagandet av statens berättigade intressen inom stenindustrin äro bland annat på ett förberedande stadium.

På grund av vad ovan anförts har den lokala bergsstatens arbetsuppgifter väsentligt ökats och tendera ytterligare därtill, under det att en minskning av arbetskrafterna med två gruvingenjörer samtidigt skett. Den år 1919 beslutade organisationen torde varit väl avvägd, och förändring härutinnan utöver, vad redan gjorts, ej vidtagas förrän ny allsidig utredning härutinnan verkställts.

Alternativer om distriktsindelningen m. m.

En successiv sönderbrytning av den nu gällande distriktsindelningen, såsom i propositionen föreslås, skulle ske sålunda: Under år 1926 skulle antalet distrikt minskas till fem stycken och år 1930 ytterligare inskränkas till fyra stycken, varvid de indragna distrikten efter hand skulle uppdelas.

För bibehållande av den *nuvarande distriktsindelningen* erfordras:

Alternativ 1: t. f. bergmästare efter Norells avgång förordnas.

Alternativ 2: Gruvingenjören i distriktet förordnas att jämte egen tjänst upprätthålla bergmästaretjänsten.

Vid eventuell övergång till *fem distrikt* år 1926 ernås minsta störningen genom att föra mellersta distriktet *odelat* till

Alternativ 3 a: västra distriktet eller

Alternativ 3 b: södra distriktet,

tills vidare innan slutgiltig distriktsindelning mognat.

Den därigenom ökade arbetsbördan bäres av den med distriktet följande gruvingenjören. Härvid äger alternativ 3 a ur förvaltningsteknisk synpunkt bestämt företräde, då såväl bergslagerna i Värmlands (västra) och Örebro (mellersta) län som stenindustrin i Bohuslän (västra) och Skaraborgs (mellersta) ligga nära samman.

Alternativ 1 är dyrast.

Alternativ 2 kostar differensen i tjänstgöringspengar mellan bergmästare och gruvingenjör.

Alternativen 3 a och b kosta intet.

Alternativen 2 och 3 föregripa dock distriktsindelningen: enligt alternativ 2 indrages gruvingenjören även för det mellersta distriktet, enligt alternativ 3 har distriktens antal minskats till 5.

Stora Gården inbringar sin boställshavare förutom egen bostadsförmån om 8 rum och kök 4,000 kronor i enlighet med tidigare insänd specifikation. En förflyttning av honom till Hälsingborg, såsom i lönerogleringskommitténs betänkande av den 19 september 1922 ifrågsattes, skulle under förutsättning av full kompensation belöpa sig till summa 7,000 kronor, då enligt inhämtad uppgift en lägenhet på sex rum och kök f. n. betingar 500 kronor per rum eller 3,000 kronor. Kungl. Maj:t skulle för dylik eventualitet enligt propositionen äga rätt tilldela vederbörande skälig gottgörelse för mistade boställsförmåner (ovisst är vad Kungl. Maj:t finner skäligt härutinnan). Ersättningen skulle utgå av expensanslaget, vilket sålunda bleve otillräckligt enligt propositionen. Härtill skulle år 1930 komma ytterligare analog utgift i kompensation åt bergmästaren i Filipstad, om han förflyttas.

Ur kostnadssynpunkt för staten bleve, såsom ovan anförts, vid full kompensation undertecknads förflyttning till Hälsingborg en utgift på 7,000 kronor, vilket ju nästan exakt motsvarar lönen för en gruvingenjör. Staten torde ganska säkert ej kunna kompensera sig genom bostället Stora Gårdens »reducering» (förhållandet torde vara analogt beträffande Knutsberg), utan donatorerna, i detta fall Nya Kopparbergs bergslag (= Bångbro järnverk) torde i en process återvinna det. Denna statens kompensationskostnad är ett tungt vägande skäl att välja alternativ 2 eller 3 a och ej förflytta undertecknad från Stora Gården. Även alternativ låter sig väl förenas med Stora Gården som bostadsort, då arkivet ligger i Kopparberg, bostället är i ändamålsenligt skick, lämplig expeditionslokal lätt inredes i en av flygelbyggnaderna samt Kopparberg är den större tyngdpunkten i mellersta distriktet vad gäller antal gruvor och berguppfordring.

I enlighet med vad ovan anförts skulle den år 1926 inträdande *fem-distriktsindelningen* ej förorsaka staten kostnadsökning, om alternativ 3 a väljes.

Vad angår den föreslagna *fyra-distriktsindelningen* skulle enligt kommerskollegii utlåtande av den 13 november 1922 bergmästarnas bostadsorter bliva bland andra Nora och Filipstad. Att flytta bergmästaren i östra distriktet från Stockholm till Nora torde väl näppeligen avses lika litet som Falun skulle få vika för Filipstad. Det nya östra distriktet bleve ej lyckligt avvägt såsom bergmästare Kjellberg påvisar å sid. 317 i Blad för bergshanteringens vänner, årgång 1918, häfte 1. I detta sammanhang må anföras (ej i illojal avsikt), att det ur statsverkets synpunkt bleve fördelaktigare att gruvingenjören i Stockholm förflyttades till Hälsingborg och det med Örebro län tillökade distriktet hade sin gruvingenjör boende i det senares tyngdpunkt, ehuru även detta ej är någon god lösning.

Distriktsindelningen är av fundamental betydelse för hela organisationen och måste först utredas och fastslås, innan ärendet förelägges riksdagen.

Nora den 8 april 1925.

Hans Kræpelien.

Årsinkomster av gruvingenjörsbostället Stora Gården i Kopparberg.

Förutom fri bostad — 8 rum och kök — giver gården	
i fondmedel, tillkomna genom försäljning av utejorden	kronor 2,250
i hyror från flygelbyggnader	» 990
från hos Kb nedsatta medel av F. L. järnväg	» 42
i arrende för trädgården	» 200
för timmer och virke på å bostället ännu kvarstående skog (= medeltal för åren hittills)	» 250
i hyror för cirkus och karuseller m. m. på en bostället till- hörig tomt (har varierat mellan 200 och 480 kronor per år)	» 300
	<hr/>
	Summa kronor 4,032.